

1012, Norestraen

Norestraen dokumenterer den eldste selvgrodde bebyggelsen langs den sentrale hovedferdselsåren mellom Stavanger og Jæren, og er første stadium i utviklingen av Sandnes som tettsted og etter hvert by.

Den første tettstedsbebyggelsen i Sandnes lå langs Gandsfjorden, i Strandgata, nord for dagens sentrum. De første husene på Norestra'en fra midten av 1600-tallet var små strandsitterstuer ved sjøkanten. Etter hvert som Strandstedet Sandnes vokste fram, oppsto det en bygningsmasse med bakgrunn i et variert næringsliv. Her var de beste havneforholdene, og kommunikasjonene ble ytterlig forbedret da hovedveien fra Stavanger ble lagt gjennom tettstedet sist på 1840-tallet.

Rundt 1860 ble havneforholdene på Norestraen vesentlig forbedret da lærer Svens Mouland bygde en god dypvannsbrygge på sin eiendom, i dag Strandgata 76. Den holdt sin posisjon som anløpssted for større skip helt til byen bygde dampskipskai på Kaien i 1890.

Bebyggelsen fikk en langstrakt form etter veien og strandlinja. Denne bebyggelsen ble brutt av teglverkene Altona (1857) og Nynes (1873) og deres leirtak. Ovenfor bebyggelsen var det åpne marker som dels ble nyttet av småbruk på stranda, dels av gardsbruk på Trones og Lura. I 1878 ble bebyggelsen avskåret fra disse markene av jernbanen. Dette forsterket miljøets langstrakte, avgrensede karakter.

Den smale landbremmen langs fjorden, veien og senere jernbanen bestemte mye av strukturen i den selvgrodde byplanen. Den karakteriseres av eiendomsteiger som strakk seg fra sjøen og opp, med brygger og sjøhus nederst, næringsbygg og bolighus langs veien. Det meste av industri -og verkstedbebyggelse ble liggende på nedsida av Strandgata. Men det var også blandet bebyggelse med næringsvirksomheter på oppsida.

Da tyngdepunktet i Sandnes flyttet til Langgata og Krossen, ble Strandgata liggende noe utenfor byutviklingen. Helt "utenfor" ble imidlertid Strandgata aldri. De gode havneforholdene og sjøtomtene har alltid trukket til seg næringsinteresser. Dette har ført til en gradvis omlegging og utbygging av størstedelen av sjølinja.

Næringsbyggene omfatter små verksteder og større fabrikkbygninger. Minner etter teglverkene er det sparsomt med - om en ser bort fra leirtakenes avtrykk i terrenget, mest markant med Altonaparken som ble anlagt ved kommunens kjøp rundt 1920. Altona skiller seg også ut ved et lite kommunalt hagebyfelt fra 1919 og den åpne stevneplassen mot sjøen der ovnshusene før sto.

Av sjøhus, som en gang var et karakteristisk innslag langs stranda, står det i dag bare et stort og to små tilbake. Her finnes også en gammel båtdokk og rester av eldre brygger (gnr. 111/976). I dag er dette miljøet alene om å dokumentere Sandnes tradisjoner som strandsted. Før har det vært mange fine hager langs gata. Det er ikke mange gamle hager her i dag, med noen unntak - bla anlegget på Strandgata 76.

Bolighusene viser et vidt spekter i alder, type, størrelse og stilpreg. Her er små strandsitterstuer og større kjøpmannsgårder i mur. Det eldste daterte huset skal være fra 1830 og flere er fra 1840-tallet. Når det gjelder kombinerte hus for bolig og erverv omfatter dette både bolig/butikk og bolig/verksted. "Mikkelsenhuset" i nr. 46 var et typisk eksempel på det siste. På to eiendommer er det ennå minner som forteller om gårdsdrift.

Totalt sett har Strandgata flere bygninger med høy alder og antikvarisk egenverdi. Det viktigste ved gata er imidlertid miljøet sett som en helhet. Det gamle gateløpet, kontakten med sjøen og den

varierte bygningsmassen som på en fin måte viser mangfoldet og variasjonen i det gamle bysamfunnet.

Norestraen har de senere år blitt oppgradert, blant annet gjennom tilbakeføring av fasader til tidligere dokumentert utseende og tradisjonell fargesetting. Det er i dag et sentrumsnært område, hvor deler av den tidligere industrien er i ferd med å flytte ut til mer egnede områder. Eiendommene langs sjøen er attraktive for utbygning av leilighetskomplekser, en utvikling som får en uheldige konsekvenser for den historiske lesbarheten.

Grunnleggende elementer og strukturer som er viktige å ivareta

- Det naturlige gateløpet
- Eldre gatemøbler som portstolper og gjerder.
- Eldre vegetasjon og hager
- Bebyggelsens variasjon og tilknytting til gateløpet
- Rester av leirtak
- Rester av gammel strandlinje
- Visuell kontakt med fjorden
- Rester av strandlinje og gamle sjøhus

I Kulturminneregisteret er det beskrivelser av følgende delmiljøer:

Miljø 1013, Strandgata 16 til 24

Husgruppen lengst sør i Strandgata. Et sjeldent intakt, tett miljø med blanding av bolighus og verksteder, typisk for bebyggelsen i Strandgata. Hus fra strandstedets tid, tidlig på 1800-tallet, til 1900-tallsskiftet.

Miljø 1014 Strandgata 40 – 58

Tettbygd rekke med eldre hus bygd mellom teglverkene Altona (1854-1916) og Nynæs (1873-1959). Bymiljø karakterisert av variasjon i hustype, funksjon og alder.

Miljø 1015 Altonafeltet

Hagebyfelt fra 1919, bygd på tomtene etter Altona teglverk (1854-1916). En gruppe på 5 små sveitserhus og tre litt større, horisontaldelte to- og tremannsboliger i nyklassisistisk, nasjonalromantisk utforming. Et av få eksempler på sosial boligbygging i offentlig regi i Sandnes.

Miljø 1016 Strandgata 101 til 109

Miljø med mindre bolighus, uthus og sjøhus på Strandgatas sjøside. Intakt eldre strandlinje med natursteinsmurt havn. Deler av bebyggelsen hører med til det eldste sjiktet på Norestraen.

Miljø 1017 Simonsbakken

Miljø med særlig sterk tilknytting til Sandnes pottemakerhistorie. Bygninger fra strandstedets tid til våre dager. Eldre bebyggelse på begge sider av Strandgata. Variert gatebilde og kontakt med sjøen.

Widerøe 1935 (ika-w004352)

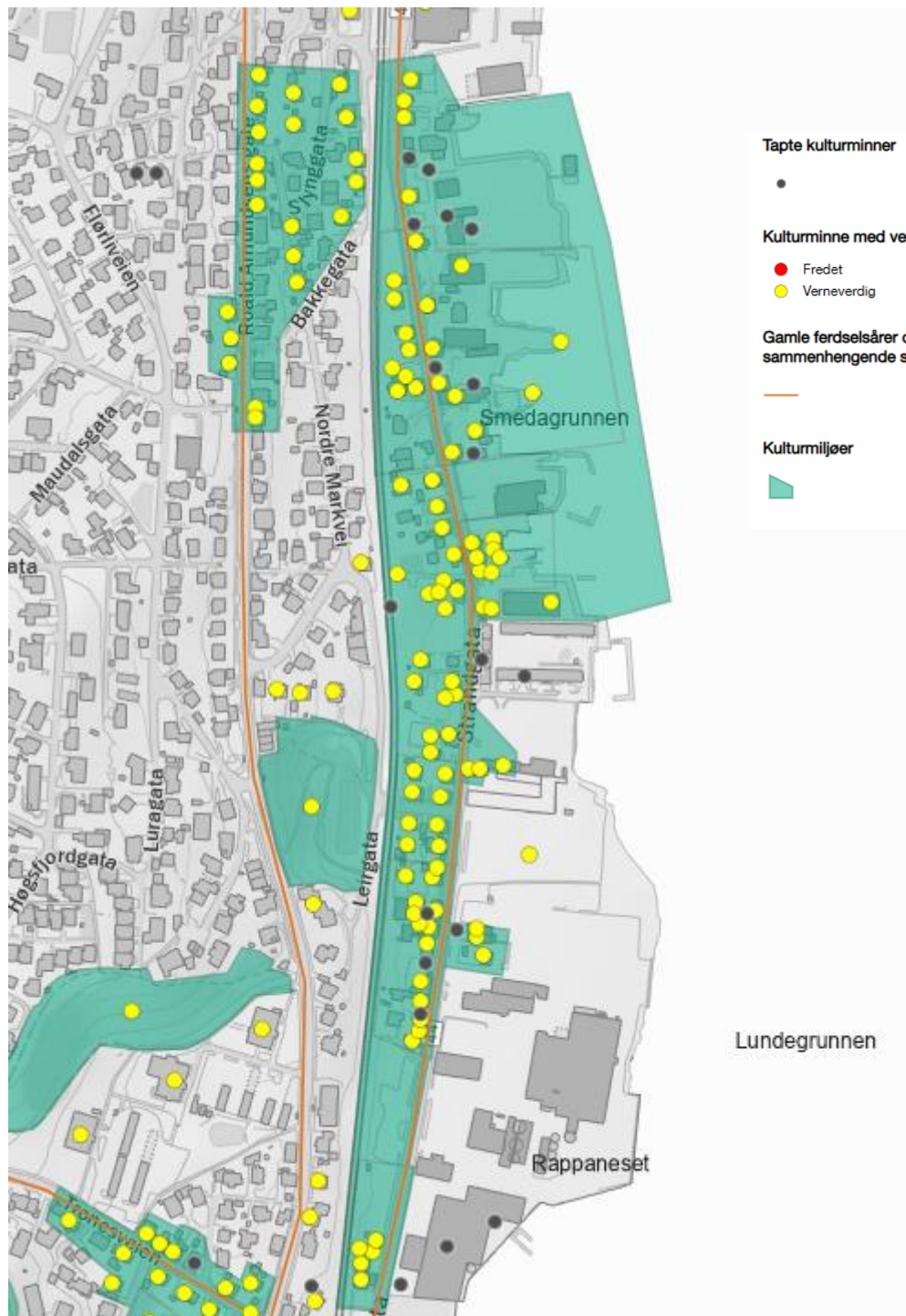

Widerøe 1954 (ika-w071042)

Krum 1913–ca. 1920.

[Kart, veibeskrivelse og kjørerute - map/maps | 1881](#)

[Kulturminner i Sandnes kommune \(arcgis.com\)](http://arcgis.com)